

# **Šeiminio smurto aukos. Kriminologinis vertinimas.**

**Brigita Palavinskienė**

**Mykolo Romerio universitetas**

**Teisės fakultetas**

**Baudžiamosios teisės ir proceso institutas**

**Vilnius, 2014**

# Šeiminio smurto aukos

- Smurto prieš moteris charakteristika
- Smurto prieš vaikus šeimoje analizė
- Smurto prieš vyrus apžvalga
- Smurtas prieš senyvo amžiaus ir neįgalius asmenis

# Smurtas prieš moteris šeimoje

- **Smurto rūšys:**
- **Fizinis smurtas**
- **Psichologinis smurtas** (emocinė ir verbalinė prievarta)
- **Ekonominė prievarta**
- **Seksualinis smurtas**
- **Socialinė izoliacija**

# Smurto priežastys

- Smurto šeimoje priežastys taip pat aiškinamos įvairiai: alkoholio, narkotikų vartojimas, pačios aukos veiksmas, psichinės ligos, vystimosi atsilikimas ar išgyventas šeimos narių smurtas ankstesnėje šeimoje. Išskiriama ir vaidmenų nelygumo, vyro jėgos demonstravimo palaikymo visuomenėje priežastis.

# Smurto pasekmės

- Atkreiptinas dėmesys, jog moters šeimoje patirto smurto pasekmės gali būti susijusios ne tik su pačia auka. Galime išskirti pasekmes pagal asmenis:
- pasekmės moteriai - fiziniai ir psichiniai sutrikimai;
- pasekmės pačiam smurtautojui (vyro nužudymas užpuolus auką);
- pavojus liudininkams, bandantiems įsikišti į konfliktą;
- žymus pavojus vaiko socializacijai ir tolesniam fiziniam ir psichiniam vystimuisi.

# Smurtas prieš vaikus šeimoje

- Smurto rūšys:
- *Fizinis smurtas*
- *Psichologinis smurtas* (emocinė ir verbalinė prievarta)
- *Seksualinis smurtas*
- *Nepriežiūra*

- Užsienio mokslininkai pastebi dar platesnę prieš vaikus naudojamų prievartų klasifikaciją. Galima išskirti net 7 prievartos rūšis prieš vaikus:
- ***fizinė prievarta,***
- ***seksualinė prievarta,***
- ***su lytėjimu susijusi prievarta,***
- ***egzistencinė prievarta,***
- ***religinė arba kulto prievarta,***
- ***emocinė prievarta,***
- ***psichologinė prievarta.***

**Visas pasekmes vaikams galima atskirai išskirti pagal patirtą prievartą:**

- **fizinio ir emocinio smurto pasekmės: kriziniai išgyvenimai (baimė, nerimas, pyktis ir pan.), žalingų įpročių susiformavimas, žemesni intelektiniai gebėjimai, agresyvi arba dominuojanti asmenybė, prievarta grindžianti santykius šeimoje, silpnumu laikanti meilės ar užuojautos jausmus;**



- **nesirūpinimo pasekmės:** higienos įgūdžių, pasitikėjimo suaugusiaisiais praradimas, priklausomybių atsiradimas, mokyklos nelankymas taip bloginant mokslo rodiklius, prieraišumo stoka, ankstyvas subrendimas, vaidmenų su suaugusiaisiais apsikeitimas, asocialių normų formavimasis ir dalyvavimas asocialiose grupėse, alkoholio ir narkotikų vartojimas, netvarkingas seksualinis gyvenimas;

- **seksualinės prievartos pasekmės:** bandymai piktnaudžiauti alkoholiu, perdėtas seksualiai nuspalvintas elgesys, potrauminio streso sindromas, pasireiškiantis nerimu, baime ir pan., pasikeitę mokslo rezultatai ir interesai; asmenybės susiformavimo kraštutiniai – nuvertinanti save arba perdėtai pasitikinti asmenybė, seksualinių santykių kraštutiniai – visiškai suvaržytas arba perdėtai atviras elgesys, smurto elgesys gali būti perduodamas į naują šeimą.

# Smurtas prieš vyrus šeimoje

- Smurtas prieš vyrus – užslėpta po vaidmenų hierarchija, gėda problema. Šis smurtas taip pat patiriamas, tačiau dar nėra pakankamai atskleistas, suvokiamas visuomenėje. Vyrų nuo vaikystės skatinami būti stipriais, drąsiais, niekada nesiskųsti, neverkti. Tokiu būdu nuo mažų dienų blokuojami problemas spręsti patys, apie tai niekam nepasakojant.

- **Smurto rūšys:**
- ***Fizinis smurtas***
- ***Psichologinis smurtas*** (emocinė ir verbalinė prievarta)
- ***Ekonominė prievarta***
- ***Seksualinis smurtas***

# Smurto prieš vyrus priežastys

- Vienas iš literatūroje pateikiamų motyvų – moterys smurtauja prieš vyrus ginantis;
- Alkoholio vartojimas bei pykčio nekontroliavimas
- Kaip ir vyrams, moterims būdingas galios ir valdymo siekimas.

# Smurto prieš vyrus šeimoje pasekmes:

- psichologinės – emocinės pusiausvyros praradimas, menkas saugumo jausmas, žemas savęs vertinimas, depresijos;
- stresas, depresija ir psichosomatiniai sutrikimai;
- fizinės – kūno sužalojimai, susikaupimo problemos, priklausomybės, nusikalstamumas.
- Vyrų patirtų psichologinių traumų pasekmės daro prielaidą negalėjimui užmegzti darnius santykius su kitais žmonėmis ir sumažina gebėjimus patenkinti savo ir kitų poreikius.

- D. Hines, J. Brown, E. Dunning (2007) teigia, jog tirdami smurto prieš vyrus šeimoje reiškinių, mokslininkai nustatė tokias smurto priežastis: smurtaujančios moterys turėjo psichikos sveikatos problemų, 91,7 proc. turėjo vaikystės traumų, 52,1proc. vartojo alkoholį.[\[1\]](#)

- 

[\[1\]](#) Didžbalytė A. Moterų smurtą patyrusių vyrų patirties analizė. Socialinis darbas. Patirtis ir metodai. 2008 2 (2), p 31

# Smurtas prieš senyvo amžiaus ir neįgalius asmenis

- Visuomenėje pripažįstamas gyventojų senėjimo faktas. Senyvo amžiaus asmenys dėl savo fizinės, psichinės ar protinės būklės yra pažeidžiami ir reikalaujantys individualaus dėmesio, neretai turintys ir rimtų sveikatos sutrikimų - neįgalumą.
- Dėl sveikatos sutrikimų jiems reikalingos atskiros gyvenimo sąlygos, neretai ne tik artimųjų giminaičių, bet ir specialistų pagalba, slauga.



- Tokiems asmenims reikalingas papildomas dėmesys ir finansavimas, tačiau visuomenėje dar vyrauja senyvo amžiaus žmonių atstūmimo problema.
- Senjorai kaip tik dėl savo amžiaus sukeltų sveikatos sutrikimų dažnai neturi aiškaus situacijos vertinimo arba negeba patys apsiginti, todėl jiems sunkiau apsisaugoti nuo smurto atvejų.

- **Neįgalumą jau turintis šeimos narys yra smurto rizikos grupėje dėl savo pažeidžiamumo. Jungtinių Tautų Organizacijos duomenis pasaulyje žmonės su negalia sudaro apie 10 proc. visų gyventojų.**[\[1\]](#)
- [\[1\]](#) LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos statistika. Neįgaliumo statistika ir dinamika.  
<http://www.socmin.lt/index.php?1347157539>  
[žiūrėta 2013-10-02]

- **Smurto rūšys:**
- ***Fizinis smurtas***
- ***Psichologinis smurtas*** (emocinė ir verbalinė prievarta)
- ***Seksualinis smurtas***
- ***Nepriežiūra***

- Pagrindinę priežastį, dėl kurios vyresnio amžiaus asmenys nėra linkę pranešti apie smurto atvejus, galima įvardinti gėdą arba lojalumą, ypač kai smurtauja giminaičiai ar net vaikai.

# *Smurto rizikos faktoriai:*

- *amžius*: 60 – 69 metų moterys yra didesnėje rizikoje patirti emocinę, finansinę, fizinę ir seksualinę bei asmeninių teisių suvaržymo prievartą. 79 m.ir vyresnės moterys yra aukštesnėje rizikoje patirti nepriežiūrą;
- moterų *prasta sveikata ir depresiniai jausmai*: visų formų prievartos rodikliai yra aukštesni prastos sveikatos moterų grupėje;

- *nepakankamos pajamos* yra susietos su aukštais visų formų prievartos rodikliais;
- *gyvenama vietovė*: kaime gyvenančių moterų prievartos rodikliai yra aukštesni, nei gyvenančių mieste;
- *aktyvumas socialinėje veikloje*: moterys, kurios neįsitraukia į socialines veiklas, yra rizikoje patirti bet kurios formos prievartą;
- *vienišumas* yra rizikos faktorius finansinei, seksualinei ir fizinei prievartai patirti.

- Pastebėta, jog senyvo amžiaus moterys dažniau patiria seksualinį smurtą, o vyrai – fizinį.

# Smurto pasekmės

- prieš vyresnio amžiaus šeimos narį sukelia smurto aukai neigiamas ir ilgalaikes pasekmes.
- Negrįžtamai paveikia psichiką (skatina neigiamas emocijas) bei fizinę būklę.
- Patyrusios smurtą moterys bei vyrai neadekvačiai vertina situaciją, dėl nevilties nesitiki geresnių gyvenimo sąlygų.